
ANNALIS
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XXI, 1

SECTIO K

2014

Інституту Міжнародних Відносин Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка
Київ, Україна

ПІСКОРСЬКА ГАЛИНА

Імідж України в контексті парламентських виборів 2012

РЕЗЮМЕ

Формування позитивного іміджу України в світі розглядається за умови повернення країни на шлях демократичного розвитку. Проведення чесних і прозорих парламентських виборів є однією з головних передумов для позитивної оцінки іміджу України на Заході, подолання кризи євроінтеграції та відновлення конструктивної взаємодії України з Європейським Союзом.

Ключові слова: імідж країни, національні інтереси, парламентські вибори, партнерство, європейська інтеграція, експертні оцінки

Створення позитивного та працездатного іміджу країни, навколо якого консолідуватиметься сама держава-нація та відтворюватимуться перспективні вектори міжнародної політики має стати предметом особливої уваги Уряду і будь-якого складу Верховної Ради України. Адже Україна – це європейська держава з багатими культурними традиціями, природними ресурсами і великим майбутнім.

У такому сенсі Україна має позиціонувати себе у трьох вимірах: як країна, в якій розвивається демократія та ринкова економіка, як країна - регіональний лідер та як країна - дійсно європейська країна. Необхідним є також збереження та примноження людського капіталу через підвищення якості життя громадян, покращення якості освіти і зупинення безповоротної еміграції інтелектуальних ресурсів. Проблема формування позитивного іміджу країни полягає у тому,

що основними його генераторами є державні діячі. Негаразди та прорахунки їх діяльності спричинили до багатолітньої традиції негативного іміджування України на Заході як такої, що досягла найменших успіхів у реформах політичної системи і переході до ринкової економіки.

Імідж будь-якої країни залежить насамперед від ступеня відповідності суспільно-політичної, економічної, соціальної, демографічної тощо ситуації у цій державі інтересам і очікуванням власної і міжнародної громадськості. На жаль, нині доводиться констатувати, що в Україні відсутня чітко сформульована та послідовна іміджева політика. Правлячі кола та політичні еліти не усвідомлюють усю глибину проблеми та приділяють мало уваги пошуку шляхів виходу із ситуації, що склалася. Імідж і міжнародна репутація – сфера, що знаходиться поза межами безпосереднього контролю української еліти.

Нині імідж України має незадовільний результат. Невисокі показники в світових рейтингах свідчать про безпорадну державну політику України та її неспроможність формувати свій імідж на міжнародній арені. Зокрема, Nation Brand Index (Anholft GfK), який охоплює 50 провідних країн світу, взагалі Україну не розглядає. Country Brand Index (FutureBrand), що вивчає 110 країн світу, у 2012р. визначив Україні 98 місце (105 місце у 2011р. та 99 – у 2010 р.) [1]. До того ж, проблема формування позитивного іміджу України позначається терміном «корупція» та залишається ключовою в оцінюванні витоків і причин досить низького «рейтингу» України [2].

Показовою в контексті іміджу української влади є також експертна оцінка стану парламентаризму в Україні, яка здійснена аналітиками Центру Разумкова в рамках проекту “Парламентські вибори 2012: народний депутат очима виборців” 26 вересня 2012 [3]. Експерти вважають, що проведення чесних і прозорих парламентських виборів є однією з головних передумов для їх позитивної оцінки партнерами, подолання кризи довіри та відновлення конструктивної взаємодії України з Європейським Союзом. У разі визнання виборів недемократичними виникає загроза міжнародної ізоляції України та переорієнтації її зовнішньополітичного курсу на євразійську інтеграцію. Парламентські вибори мають надзвичайно важливе значення для України. По суті, вони значною мірою визначатимуть подальшу внутрішню та зовнішню політику країни. На думку аналітиків Центру Разумкова, результати виборчої кампанії дадуть відповідь на те, чи вдасться припинити зростання авторитарних тенденцій, деградацію демократії і парламентаризму, подолати загрозу перетворення країни на поліцейську державу. Чи вдасться повернути країну на шлях прогресивного розвитку, забезпечити демократизацію державного управління та всієї політичної системи, надати імпульс для висхідної еволюції національного парламентаризму.

Водночас експертні оцінки свідчать, що в Україні не створено загальних об'єктивних передумов для проведення вільних, чесних і конкурентних виборів. Неналежна якість виборчого законодавства, відсутність належного правового реагування на його порушення, високий рівень тіньової економіки та корумпо-

ваності державного апарату, ігнорування принципу поділу влади та фактична концентрація всієї державної влади в руках Президента, політична заангажованість багатьох провідних ЗМІ, залежність суду, згортання демократичних процесів створюють широкі можливості для використання адміністративного ресурсу та інших зловживань у виборчій сфері, неправомірного впливу на суб'єктів виборчого процесу, спотворення реального волевиявлення громадян.

Наразі сутнісним поштовхом для повернення Заходу обличчям до України є створення цілісного позитивного іміджу країни через проведення відповідно до традицій західної демократії парламентських виборів 28 жовтня 2012 року. Треба зважати на те, що для західних демократій первинною в оцінці України і розробці думки про неї завжди була політична складова. Так, у європейських політичних, дипломатичних та експертних колах вибори-2012 досить часто сприймаються як певний рубікон, після якого Україна або застигне в сірій зоні, або рухатиметься повільним, але послідовним шляхом європейської інтеграції. Значною мірою саме європейці сприяли наданню парламентським виборам в Україні особливого значення, адже протягом 2012 року європейські урядовці та політологи постійно наголошували, що відносини Україна-ЄС сьогодні поділяються на час «до» та «після» виборчої кампанії. Сучасна криза євроінтеграції України – це яскравий приклад впливу внутрішніх процесів в державі на формування іміджу та позиції країни на міжнародній арені. Головною причиною крайнього невдоволення ЄС курсом розвитку України стало згортання демократичних надбань.

Незалежні інституції засвідчують регрес у демократичному розвитку України. Зокрема, міжнародна організація Freedom House за підсумками дослідження України протягом 2010-2011 років дійшла висновку про згортання демократії, повернення до моноцентричної моделі управління та використання судової системи, що має бути незалежною, в якості інструменту задоволення інтересів влади [4]. Міжнародний Фонд *Відродження* за результатами дослідження *Індексу європейської інтеграції країн Східного партнерства* у червні 2012 року прозвітував про втрату Україною лідерської позиції в рамках цього регіонального напрямку політики сусідства [5]. Україна продемонструвала погіршення показників демократії й ринкової економіки та вже відстає від Молдови і Грузії з точки зору запровадження стандартів ЄС у різних сферах.

Про це свідчить також дослідження, підготовлене Інститутом світової політики в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID). Стратегічним радником проекту виступив особисто автор концепції «м'яка сила», професор Гарвардського університету Джозеф Най. Зокрема, він затвердив відповідну методологію проекту. Професор Най пояснює зміст цього терміну наступним чином: «м'яка сила» є здатністю отримувати те, що ви хочете, через заохочення, а не через примус чи оплату. Якщо ви можете змусити інших захотіти до того ж, чого хочете і ви, то вам не потрібно багато покладатися на пряники чи

багоги. Під час відеоконференції, організованої Інститутом світової політики, Джозеф Най окреслив основні контури чи, швидше, стрижні привабливості України: «Україна приваблює тим, що рухається до демократії та поважає права людини. Коли в Америці Україну порівнюють з Білоруссю, стає очевидним, що Україна поширює ті цінності, які є для американців привабливими, в той час як цінності Білорусі відштовхують. У цьому контексті, Україна матиме «м'яку силу» в Сполучених Штатах доти, доки вона буде демократичною. Отже, саме в демократії полягає «м'яка сила України» [6].

Медіа-аналіз найвідоміших західних видань, здійснений Інститутом світової політики в рамках пропонованого дослідження, продемонстрував: на першому місці за висвітленням у найвпливовіших мас-медіа була тема так званого вибіркового правосуддя [7]. Статті, присвячені ув'язненню экс-прем'єра Юлії Тимошенко, є рекордсменом у порівнянні з іншими «українськими» темами. Навіть проведення футбольного чемпіонату Євро-2012, який Україна прагнула використати як дієвий інструмент формування позитивного іміджу, не змогло повністю виправдати сподівань, оскільки значна частина публікацій в західній пресі перебувала під впливом політичного компоненту. А саме — спортивна подія розглядалась через призму закликів європейських лідерів про бойкот. Лише суспільний елемент (гостинність і привітність українців) змусив західні ЗМІ змістити акценти в своїх матеріалах, звертаючи увагу на необхідність кращого пізнання «невідомої землі» це, попри цілковите усвідомлення українських проблем, у тому числі і в питаннях демократичного розвитку.

Компанією ОЖ Ukraine було опитано 1048 футбольних вболівальників — громадян Європейського Союзу — на предмет обізнаності з політичними процесами в Україні та ставлення до різних аспектів інтеграції України в ЄС. 37,88% респондентів висловили свою незгоду з рішенням українського суду ув'язнити Юлію Тимошенко. Найбільш європейським в Україні опитані громадяни ЄС визнали людей (73,86%), найменш європейським — уряд (46,66%) [8].

Парламентські вибори – 2012 в Україні стали ключовим моментом у відносинах України та Європейського Союзу. Від визнання виборів залежало вирішення стратегічного питання для обох сторін — підписання і ратифікація Угоди про асоціацію. Зокрема польський президент Броніслав Коморовський - один з найактивніших прибічників невідкладного підписання з Україною Угоди про асоціацію - називав вибори «шансом на новий етап у відносинах з Євросоюзом».

Євросоюз у цілому виставляв перед офіційним Києвом три умови, виконання яких мало привести до політичних зрушень у двосторонньому діалозі: розв'язання проблеми вибіркового правосуддя, проведення демократичних виборів і подальше реформування країни. Представники ЄС наголошували: вирішення одного з цих питань не означатиме, що Брюссель забуде про інші два. Євросоюз сьогодні опинився перед складною дилемою. З одного боку, Брюссель не хотів би заморожувати відносини з Києвом, блокувавши підписання Угоди про асоціацію. З іншого боку, Угода про асоціацію — на сьогодні єдиний сер-

йозний інструмент впливу ЄС на Україну. Важливою рисою нинішніх виборів в контексті діалогу Україна-ЄС є той факт, що в Євросоюзі пильно стежили не лише за виборчою кампанією і днем голосування, але і за поствиборчими процесами — зокрема, формуванням правлячої коаліції. Відносини України з ЄС ускладнювалися реакцією української сторони на озвучення ЄС своїх претензій – українська сторона не визнає в повному обсязі проблем у сфері європейської інтеграції і тих факторів, які свідчать про недемократичність її внутрішніх процесів. Хоча очевидно, що більш конструктивною була би позиція відкритого діалогу та принаймні офіційної згоди з тим, що недемократичні і неконституційні процеси в Україні таки мають місце.

З метою дослідити вплив виборів на відносини між Україною та ЄС, аналітики Інституту світової політики здійснили серію візитів у європейські столиці (зокрема, Брюссель і Берлін) та провели загалом понад 30 інтерв'ю із європейськими політиками на тему сценаріїв розвитку відносин між Україною та ЄС [9]. Інститут світової політики проаналізував три можливі сценарії розвитку відносин України і ЄС після виборів — негативний, статус-кво та оптимістичний. Найбільш ймовірним розвитком подій вбачався сценарій статус-кво, який не призведе до суттєвих корекцій у діалозі Києва та Брюсселя ні в бік погіршення, ні в бік покращення. За цього сценарію, проте, не виключається підписання (не ратифікація) Угоди про асоціацію у разі відносно чесних та вільних виборів.

Вперше за десять років парламентські вибори було проведено за змішаною виборчою системою. Підсумки кампанії довели, що саме її мажоритарна складова є джерелом більшості проблем з демократичністю виборчого процесу. Опозиція оскаржувала підсумки виборів на цілій низці округів на території усєї держави, а в п'яти з них ЦВК так і не змогла встановити остаточні підсумки. Фактичними ж підсумками виборів-2012 стало оновлення складу українського парламенту практично наполовину, проходження до Ради одразу двох нових сил – партій УДАР та «Свобода», – а також поразка партії «Україна вперед!», коштовна кампанія якої закінчилася судовим позовом проти відомих українських соціологічних фірм.

Висновки міжнародних спостерігачів та ухвалена за їхніми підсумками резолюція Європарламенту *Про ситуацію в Україні* від 13 грудня 2012р. констатували: кампанія-2012 не відповідала міжнародним стандартам та стала кроком назад у порівнянні з президентськими виборами 2010 року. При цьому європейські депутати вказали на низку негативних аспектів передвиборчого періоду, а саме: арешт опозиційних політичних лідерів, відсутність рівних умов, викликану передусім зловживанням адміністративним ресурсом, випадки тиску та залякування кандидатів і працівників виборчих комісій, брак прозорості в кампанії і сфері фінансування партій, а також відсутність збалансованого висвітлення у ЗМІ. Крім того, в резолюції йдеться про порушення під час виборчого процесу, затримку процесу підрахунку голосів, а також перебування у в'язниці лідерів опозиції. Також повідомлялося, що Європарламент закликав

новий уряд України продовжувати роботу над законопроектом про фінансування партій з метою забезпечення більшої прозорості діяльності політичних сил, повного розкриття джерел і сум витрат на виборчу кампанію, а також передбачити санкції за порушення положень фінансування виборчої кампанії.

Але попри всі проблеми, Європарламент в своїй резолюції визнав, що Угода про асоціацію з Україною може бути підписана до листопада 2013, а до цього треба зробити конкретні кроки для лібералізації візового режиму з Україною. Фактично йдеться про крок назустріч євроінтеграційним прагненням України. Про це свідчить і заплановане 25 лютого 2013 проведення саміту Україна – ЄС.

Проблеми з демократією та загальна лінія поведінки України у відносинах із ЄС упродовж 2012 року мала наслідком різке погіршення і без того не надто позитивного іміджу України на міжнародній арені. Проте Україні сьогодні надається шанс долучитися до гурту країн західної демократії, що створює відповідно умови для покращення іміджу та репутації. Адже найбільш вагомим фактором, який визначає місце держави на світовій арені, є ставлення до України з боку основних акторів міжнародних відносин, якими є найрозвинутіші країни та провідні міжнародні та європейські організації, як зокрема Європейський Союз, НАТО та Рада Європи. У системі міжнародних відносин держава повинна бути в першу чергу передбачувальним та стабільним партнером, аби її залучали до глибокої співпраці.

Таким чином, позитивний імідж України повинен демонструвати відповідність політичного устрою держави визнаним демократичним стандартам. У найширшому сенсі, створення іміджу держави в сучасному світі підпорядковується одній з найважливіших цілей – приєднанню до гурту розвинутих країн. Тобто імідж виступає в ролі загальної характеристики, яка спрямована на вирішення стратегічних завдань та реалізації стратегічних пріоритетів. Серед таких пріоритетів для України є розширення ефективнішої співпраці з європейськими країнами з кінцевою метою вступу до Європейського Союзу.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Камінський Є.С. 2008. *Світ переможців і переможених. Міжнародні відносини і українська перспектива на початку XXI століття: монографія*, К.: Центр вільної преси, 336 с.
- Почепцов Г. 2008. *Психологические войны*, М.: Омега-Л, 528 с.
- Сенченко Н.И. 2009. *Теория и практика невидимых войн*, К.: КИТ, 504 с.
- Тихомирова Є.Б. 2004. *Паблік рилейшнз у глобалізованому світі*, К.: Науково-видавничий центр «Наша культура і наука», 489 с.
- Парламент і парламентські вибори в Україні 2012р.: політична ситуація, суспільні настрої та очікування// Інформаційно-аналітичні матеріали Центру Разумкова [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/upload/Przh_Partii_2012_finll.pdf
- Показники розвитку громадянського суспільства в Україні*, 2012. [in:] О. Ю. Вінніков, А. О. Красносільська, М. В. Лациба; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. К.: [Агентство “Україна”], 80 с.

- Індекс європейської інтеграції країн Східного партнерства [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.irf.ua/files/ukr/programs/euro/eap_index_2012_final.pdf
- «М'яка сила» України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iwr.org.ua/ukr/soft_power/
- Най Дж. Якщо у сусідів України різне бачення політики, досить важко підібрати шлях, який зацікавить усіх // Відеоконференція Інституту світової політики, 9.03.2011. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://iwr.org.ua/ukr/public/340.html>
- Презентація результатів 1-го Євро екзит-полу [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.gfk.ua/public_relations/partners_news/materials/010131/index.ua.html
- Три сценарії розвитку відносин Україна – ЄС після виборів 2012. Вплив виборчих перегонів на «м'яку силу» України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://iwr.org.ua/img/tri_czenari_ukr.pdf
- Country Brand Index [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://forbes.ua/nation/1341185-country-brand-index>
- The Corruption Perceptions Index [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.transparency.de/documents.cpi/index.html>
- «USAID» United States Agency for International Development [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukraine.usaid.gov/index.shtml>

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

Піскорська Галина – кандидат історичних наук, доцент, старший науковий співробітник Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.